

וא"ו דגחון - חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש - חציין של תיבות

ומחבורות בתיבה אחת או שתיים כמו תובל קין, כדר לעומר, כס יה, פוטי פרע, בגד, מזה, אשדת וכדומה, לזה אמרו כי דרש דרש חציין של תיבות המשוונות, וכמה משונה דבר זה שא"כ למה דוקא הוא"ו של גחון היא הממוצעת ולא החי"ת או הנו"ן, האם גם אותה חי"ת או נו"ן שייכות למשוונות, המסורה לא העירה על כך, ואם בתיבות קשה להבחין איזה מלה היא מורכבת ונכנסת בחשבון כשתים הנה אותיות משונות מועטות מאד לפי הערך והיא מלאכה קלה לספור ולמנות.

ואם נחזור להבנה שהורגלנו כי ו' דגחון היא האמצעית לאותיות מהאי גיסא ומהאי גיסא, הרי שוב התמיהה אי התאמה בהרבה אלפי אותיות, ואיך יכול רב יוסף להגיד על זה "אנן לא בקיאין" הלוא רב יוסף הוא האומר ס"ת שנכתב המלא חסר פסול, ראה מנחות כ"ט סע"ב וא"כ יהיו כל הס"ת שבידינו בספק פסלות, ואיך מברכים על הקריאה בס"ת בעוד שהברכה אינה מעכבה.

כל הביורר הזה יורה לנו שעלינו לבדוק מחדש את ההבנה שהורגלנו בה ואז דעת קדושים נמצא, דהנה נודע שבין אות לאות צריך להיות רווח ומה גם בין תיבה לתיבה, מלבד זה רווחי פתיחות וסתימות, אריח ע"ג לבנה בשירת הים, אמצע טורים בשירת האזינו, וכמה שורות בין ספר לספר, ובכן הרי קלף הס"ת יכיל מקום לאותיות הרבה יותר מפי שנים של אותיות נכתבות לבד, וראה בירושלמי שקלים פ"ו סה"א ומדרש חזית פס' ראשו כתם פז שהתורה היא אש לבנה חרותה באש שחורה, האותיות הכתובים מסמלים אש שחורה והאור שביניהם אש לבנה, ובלובן יש משום קדושת אותיות, ראה מועד קטן כ"ו: הרואה ספר תורה שנשרף צריך לקרוע שתיים, אחת על הכתב ואחת על הגויל, והיא מגדולת חכמת הסופרים לדעת גם מנין האוירים מה שהיא חכמה ולא רק מלאכה לבד ובכל כאלו אנן לא בקיאין, וכאמור האותיות אשר הן כאש לבנה הכרחיות הן בעצם הכתב וחסרונם פוסל הס"ת, על כן גם הרווחים נכנסים במנין, ולנכון אמרו שספר תורה היינו כל הקלף מכיל מקום לששים רבוא אותיות.

אמנם יש עודף על השלשים רבוא אותיות נכתבות, וברווחים שבין אות לאות ותיבות ושאר המקומות שהזכרתי, אין אנו צריכים לכלול העודף כאמרת הירושלמי ראש השנה פ"א ה"א חשבון מרובה בולע חשבון מועט, כי גם העודף הזה מוכרח אחרי שמלבד מנין שבטי ישראל התפקדו כל שבט לוי, אלו שעליהם נאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, הנה ידוע שהם יש להם אחיזה באותיות התורה בנכתבים ובאוירים בהתאם חושבן שבטיהון דישאל לרזא דאתון דאורייתא.

הוכחה לכך שלא כווננו על מנין האותיות הנכתבות לבד היא השאלה דבעי רב יוסף ו' דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא, ולא נקט כלל אפשרות אחרת שהיא הממוצעת ממש, כאשר הבאתי שישנן 304,805 אותיות נכתבות, וע"כ האמצעית אינה שייכת לא להאי גיסא ולא להאי גיסא, ברור איפוא שכווננו לספירת אותיות אחרת של אש שחורה ושל אש לבנה, ועל זה אמר רב יוסף אנן לא בקיאין.

[הרב ראובן מרגליות, המקרא והמסורה, עמ' מד-מז]

... והמפליא ביותר הרי הוא אמרם וא"ו דגחון חציין

של אותיות ס"ת ודרש דרש חציין של תיבות, שלכן אמרו במס' סופרים פ"ט ה"ב שוא"ו דגחון צריכה להיות זקיפה שהיא חצי האותיות של ס"ת, ודרש קמא צריך להכתב בסוף שיטה ודרש בתרא בתחילת השיטה שאחריה לאשר הוא חצי התורה בתיבות, והנה כל אלו שעמדו על החשבון מצאו כי מספר האותיות שבתורה הם 304,805 ובכן האות הממוצעת היא הנמנית 152,403 בעוד שעד ו' דגחון יש 157,236 אותיות.

במשנת אברהם עה"ל ס"ת הנזכר כותב שלדעתו הקושיא מעיקרא ליתא כיון דהש"ס אמר דאינהו בקיאו בחסר ויתר ואנן לא בקיאין ובכן יכול היות שבחצי הראשון היה יותר חסרות ובחצי השני היו יותר יתירות עד שהיה אצלם ו' דגחון מכון אמצעי, אבל אנן דלא בקיאין בחסרות ויתירות לפנינו ו' דגחון אינו אמצעי כלל, וזהו עיקר הרבותא בסופרים ראשונים שהיו בקיאים בחסרות ויתירות ומחמת זה היה אצלם ו' דגחון מכון באמצע כנ"ל פשוט.

וכבר העיר הג"ר אליהו פוסק בספרו פסקי אליהו ח"ג סי' א' שזהו זר מאד לומר שכל כך אין אנן בקיאין בחסרות ויתירות לחשוב ח"ו ס"ת שלנו כעיר פרוצה, בעוד שמחלוקות בעלי מסורה מערבי ומדינחי היא במעוטא דמעוטא (ועמש"כ בניצוצי זהר לך פ"ד ע"א אות ד'). בס' מסורת התורה מהרב ר"פ פייפר מביא כל חלופי בן אשר ובן נפתלי בחסר ויתיר בפסקי טעמים בפרשיות פתוחות וסתומות וכל כדומה בין כולם יעלו למספר קטן ולא לאלפים, מפליאה איפה הזדמנות זו שבחצי הראשון השתרבבו כל כך מלאים ולהיפך בחצי השני ספרא בצירא אלפי חסרים, כל זה אינו מתקבל על הלב ועל הדעת.

הגר"י שור בספרו משנת ר' יעקב פרק ד' אות ג' חתך בסכינא חריפא את הברייתא בהחליטו שהיא מוטעת וצריך להיות ו' של אשה הוא לה' בפרשת צו (ח' כ"ח) הוא חציין של אותיות, וחצי תורה בתיבות היא מלת "המזבח" (שם ח' ט"ו), וכותב: כי כבר לפני מסדר מסכת סופרים היה זה השבוש בגמרא כמו שהוא לפנינו ולא הטריח עצמו בעל זו המסכת למנות אחרי שלא הרגיש שמנין זה מכחיש המסורה ומדעתו המציא לכתוב הו' דגחון זקוף ודרש דרש בשתי שטות, בעוד שבאמת כל זה מיוסד על טעות, ותמה אני על תלמיד חכם מובהק כמוהו איך הרשה לעצמו לחשוב על מסדר מסכת סופרים שהוא טועה ומטעה וגם בודה מלבו מנהגים בכתיבת ס"ת, ב"הגהות" כאלו יכולים לעשות כל מה שרוצים, וכאשר כתב הגר"א פוסק בפסקי אליהו שם: רעדה אחזתני לעשות טעות כזה בגמרא ולחשוב על כל הס"ת שגיונות בדקדוקים דו' דגחון ודרש דרש.

אולם הנה התמיהה קיימת, הרי המציאות לפנינו שאות זו אינה אמצעית, וגם מה שכתב הגר"א פוסק שם לא תניח דעתנו כלל, הוא כותב שם שאין הכוונה על מנין האותיות רק על דקדוקי סופרים בחסר ויתיר קרי וכתב אותיות קטנות וגדולות משוכות ועקישות שבתורה והיה ו' דגחון בחציין של אותיות המשוונות, וכן בתיבות דרש דרש, יש תיבות משונות בהיפוך הפשט כגון לא יעדה, לא כרעים, שהכתב באל"ף והמובן בוא"ו, וכן יש משונות בתיבות בעפולים בטחורים, ישגלנה ישכבנה, או נפרדות